

I forbigående	143	På helbredelsens vej	176
Om de frafaldne	145	Den store længsel	182
Hjemkomsten	149	Den anden dansevis	184
Om de tre onde	152	De syv segl (eller Ja- og Amen-sangen)	187
Om tyngdens ånd	156		
Om gamle og nye tavler ..	159		

FJERDE DEL

Honning-ofret	193	Modtagelsen	229
Nedråbet	196	Nadveren	233
Samtalen med kongerne ..	199	Om det højere menneske ..	235
Blodiglen	202	Tungsinssangen	244
Troldmanden	205	Om videnskaben	249
Den forhenværende pave ..	211	Blandt ørkenens døtre	251
Det hæsligste menneske ..	215	Opvækkelsen	256
Den frivillige tigger	220	Æselfesten	259
Skyggen	223	Midnatsangen	262
Middag	226	Tegnet	269

F. Nietzsche :

" Således talte Zarathustra "

FØRSTE DEL

Zarathustras fortale

I

Da Zarathustra var tredive år gammel, forlod han sit hjem og sin hjemstavns sø og drog op i bjergene. Her nød han sin ånd og sin ensomhed, og i ti år blev han ikke træet deraf. Men til sidst forvandlede hans hjerte — og en morgen stod han op med morgenrøden, trådte frem foran solen og sagde til den:

»Du store stjerne! Hvad blev der vel af din lykke, om der ingen var, for hvem du kunne lyse!

I ti år kom du hver dag herop til min hule; forlængst var du blevet led ved dit lys og ved denne vej, havde du ikke haft mig og min ørn og min slange.

Men vi ventede på dig hver morgen; vi tog din overflod fra dig og velsignede dig for den.

Se! Jeg er overmæt af min visdom; jeg er som bien, der har samlet for megen honning. Jeg har hænder behov, der strækkes mig i møde.

Jeg ville gerne give bort og dele ud, til de vise blandt menneskene atter en gang frydedes ved deres dårskab og de fattige ved deres rigdom.

Derfor må jeg nu stige ned: således som du gør om aftenen, når du går ned bag havet og bringer selv underverdenen lys, du overvættes rige stjerner!

Lig dig må også jeg gå ned, som menneskene kalder det — de, til hvem jeg vil ned.

Så velsign mig da, du rolige øje, som uden misundelse kan se selv en alt for stor lykke!

Velsign bageret, der er ved at flyde over, så at vandet kan vælde gyldent ud af det og alle vegne hen bære afglansen af din salighed!

Se, dette bæger vil atter tømmes – og Zarathustra vil atter blive menneske!»

– Således begyndte Zarathustras nedgang.

2

Zarathustra gik alene ned ad bjerget, og han mødte ingen undervejs. Men da han var kommet ind i skovene, stod der pludselig foran ham en olding, som havde forladt sin hellige hytte for at samle rødder i skoven. Og oldingen talte således til Zarathustra:

»Denne vandrer er mig ingenlunde ukendt: for mange år siden gik han her forbi. Zarathustra led han. Men han har forandret sig.

Den gang bar du din aske til bjergs: vil du nu bære din ild ned i dalene? Frygter du da ikke at blive straffet som brandstifter?

Ja, jeg kender Zarathustra igen. Rent er hans øje, og ved hans mund skjuler der sig ingen væmmelse. Vandrer han ikke af sted som en danser?

Forvandet er Zarathustra: barn er han blevet, vågnet er han: hvad vil du så blandt de sovende?

Som på havet levede du i din ensomhed, og havet bar dig. Ve dig – vil du atter selv slæbe på dit legeme?»

Zarathustra svarede: »Jeg elsker menneskene.«

»Hvorfor –« sagde helgenen, »hvorfor gik jeg vel ud i skoven og ensomheden? Var det ikke netop, fordi jeg elskede menneskene for højt?

Nu elsker jeg Gud: menneskene elsker jeg ikke. Mennesket er mig noget alt for ufuldkomment. Kærlighed til mennesket ville slå mig ihjel.«

Zarathustra svarede: »Hvad talte jeg om kærlighed! Jeg bringer menneskene en gave.«

»Giv dem intet –« sagde den hellige. »Tag hellere noget fra dem og bær det sammen med dem – det vil både dem bedst; måtte det blot både dig!

Og vil du give dem noget, så giv dem kun en almisse og lad dem tilmed først tigge om den.«

»Nej,« svarede Zarathustra, »jeg giver ikke almisse – dertil er jeg ikke fattig nok.«

Den hellige lo ad Zarathustra og sagde: »Så se til, at de modtager dine skatte! De er mistroiske mod enboerne, og de tror ikke, at vi kommer for at give.

Vore skridt lyder dem for ensomme gennem gaderne. Og lige som når de om natten i deres senge hører en mand gå, længe før sol står op – således spørger de sig selv: »Hvor skal den tyv mon hen?«

Gå ikke til menneskene, men bliv i skoven! Gå så hellere endnu til dyrene! Hvorfor vil du ikke være som jeg – en bjørn blandt bjørne, en fugl blandt fugle?»

»Og hvad tager så den hellige sig til i skoven?« spurgte Zarathustra.

Helgenen svarede: »Jeg digter viser og synger dem. Og mens jeg laver viser, ler, græder og brummer jeg: således lover jeg Gud.

Med sang og gråd, med latter og brummen lover jeg den Gud, som er min Gud. Men hvad bringer du os til gave?»

Da Zarathustra hørte disse ord, hilste han helgenen farvel og sagde: »Hvad skulle jeg vel have at skænke jer! Men lad mig komme af sted i en fart, for at jeg ikke tilmed skal tage noget fra jer!«

Og således skiltes de to, oldingen og manden, leende som to drenge.

Men da Zarathustra var blevet alene, talte han således til sit hjerte: »Skulle det virkelig være muligt? Denne hellige olding har i sin skovensomhed endnu ikke hørt, at Gud er død!«

—

3

Da Zarathustra kom til den nærmeste by, som ligger ved skovene, fandt han dér meget folk forsamlet på torvet. Thi der var lovet dem, at de skulle få en linedanser at se. Og Zarathustra talte således til folket:

»Jeg lærer jer om overmennesket. Mennesket er noget, der skal overvindes. Hvad har I gjort for at overvinde det?

Alle væsener har hidtil skabt noget ud over sig selv: og I

vil nu være denne store flods ebbe og hellere endnu vende tilbage til dyret end overvinde mennesket?

Hvad er aben for mennesket? En genstand for latter eller for smertelig undseelse. Og netop dette skal mennesket være for overmennesket: en genstand for latter eller for smertelig undseelse.

I har tilbagelagt vejen fra orm til menneske, og mangt og meget i jer er endnu orm. Engang var I aber, og endnu den dag i dag er mennesket mere abe end nogen som helst abe.

Selv den viseste iblandt jer er kun en blanding og brænding af plante og spøgelse. Men befaler jeg jer at blive planter eller spøgelse?

Se, jeg lærer jer om overmennesket.

Overmennesket er jordens mål. Jeres vilje skal sige: overmennesket skal være jordens mål.

Jeg besværges jer, brødre, vær *jorden tro* og lyt ikke til dem, der taler til jer om overjordiske håb! Giftblandere er de, om de vide det eller ej.

Livsforagtere er de, henvisnende, selvforgiftede, som jorden er led ved – så lad dem da fare hen!

Engang var synden mod Gud den værste synd, men Gud døde, og dermed døde også den slags syndere. At forsynde sig mod jorden er nu det forfærdeligste – og at agte det udgrundeliges inderste højere end jordens mål!

Engang så sjælen med foragt ned på legemet: og den gang var denne foragt det højeste – den ville have legemet hæsligt, forsultent og slunkent. Således mente den at kunne slippe fra det og jorden.

Å – denne sjæl var selv endnu hæslig, forsulten og slunken. Og grusomhed var denne sjæls vellyst!

Men sig mig nu også I, brødre: hvad fortæller jert legeme om jeres sjæl? Er ikke jeres sjæl kun armod og smuds og usselt behag?

Sandelig, en smudsig strøm er mennesket. Man må være et hav for at kunne optage en smudsig strøm i sig, uden selv at blive uren.

Se, jeg lærer jer om overmennesket. Han er dette hav: af det kan jeres store foragt opsluges.

Hvad er største, I kan opleve? Det er *den store foragts* time.

Den stund, da selv jeres lykke bliver jer vederstyggelig og lige-så jeres fornøft og jeres dyd.

Den stund, da I siger: »Hvad er vel min lykke værd! Den er kun armod og smuds og usselt behag! Men min lykke skulle retfærdiggøre selve livet!«

Den stund, da I siger: »Hvad er vel min dyd værd! Endnu har den ikke bragt mig til vanvid. Hvor træt jeg er af alt mit godt og ondt! Alt er det kun armod og smuds og usselt behag!«

Den stund, da I siger: »Hvad er min fornøft vel værd! Attrå den viden, som løven sin føde? Den er kun armod og smuds og usselt behag!«

Den stund, da I siger: »Hvad er vel min retfærdighed værd! Jeg kan ikke se, at jeg er som et glødende kul. Men den retfærdige er et glødende kul.«

Den stund, da I siger: »Hvad er min medlidenhed værd! Er ikke medlidenhed det kors, hvortil den nagles, som elsker menneskene? Men min medlidenhed er ingen korsfæstelse.«

Har I allerede talt således? Har I råbt det ud? Ak, havde jeg blot hørt jer råbe sådan!

Ikke jeres synd, men jeres nøjsomhed skriger mod himlen – jeres gerrighed selv i jeres synd!

Hvor er dog det lyn, som skal slikke jer med sin tunge? Hvor er det vanvid, der skal indpodes jer?

Se, jeg lærer jer om overmennesket: han er dette lyn, han er dette vanvid!«

Men da Zarathustra havde sagt dette, råbte en af folket: »Nu har vi hørt tale nok om linedanseren; lad os nu også se ham!« Og alt folket lo ad Zarathustra. Men linedanseren, som troede, at tilråbet gjaldt ham, gav sig i lag med sit arbejde.

Men Zarathustra så på folket og undredes. Så sagde han:

»Mennesket er en line, udspændt mellem dyr og overmenneske – en line over en afgrund.

Farligt er det at gå over, farligt at være undervejs, farligt at se sig tilbage, farligt at gyse og at blive stående.

Det store ved mennesket er, at han er en bro og ikke et mål:

det elskelige ved mennesket er, at han er en overgang og en undergang.

Jeg elsker dem, der ikke forstår at leve, og hvis liv derfor er undergang: thi det er deres overgang.

Jeg elsker de store foragtere, thi de er de store lovprisere og længstens pile mod den anden bred.

Jeg elsker dem, som ikke først bag stjernerne søger en grund til at gå under og til at være offer: men som ofrer sig for jorden. At den én gang kan blive overmenneskets.

Jeg elsker den, der lever for at erkende, og som har viljen til at erkende, for at én gang overmennesket kan leve. Thi således vil han sin undergang.

Jeg elsker den, som arbejder og opfinder, for at kunne bygge over mennesket et hus og berede ham jord, dyr og plante: thi således vil han sin egen undergang.

Jeg elsker den, som elsker sin dyd: thi dyd er vilje til undergang og en længstens pil.

Jeg elsker den, der ikke beholder en dråbe ånd tilbage til sig selv, men helt vil være i sin dyds ånd: thi således skrider han som ånd over broen.

Jeg elsker den, som gør sin dyd til sin længsel og trængsel: således vil han for sin dyds skyld endnu leve og ikke mere leve.

Jeg elsker den, der ikke har for mange dyder: thi én dyd er mere dyd end to, fordi den er en hårdere knude, hvortil skæbnen kan klynge sig.

Jeg elsker den, hvis sjæl bortødsler sig selv, og som ikke vil have tak og ikke giver tilbage; thi han skænker altid bort og vil ikke bevare sig.

Jeg elsker den, der skammer sig, når terningen falder til fordel for ham, og som undrende spørger: »Er jeg da falskspiller?« – thi han vil gå til grunde.

Jeg elsker den, der strør gyldne ord foran sine gerninger, og som altid holder endnu mere, end han lover: thi han vil sin undergang.

Jeg elsker den, som retfærdiggør de kommende og forløser dem, der har været: thi han vil gå til grunde ved sin samtid.

Jeg elsker den, der tugter sin Gud, fordi han elsker ham: thi han må gå til grunde ved sin Guds vrede.

Jeg elsker den, hvis sjæl er dyb selv i sårbarhed, og som kan

forstå ved en ringe oplevelse: således går han gerne over broen.

Jeg elsker den, hvis sjæl er alt for fyldt, så at han glemmer sig selv og alt det, som er i ham: således vil alt hans undergang.

Jeg elsker den, der er fri af ånd og fri af hjerte: da er hans hjerne kun hans hjertes inderste, og hjertet driver ham i undergangen.

Jeg elsker alle dem, der er lig tunge dråber, som drypper én for én fra den sorte sky, der hænger over menneskets hoved: de forkynder, at lynet nu kommer, og de går som forkyndere til grunde.

Se, jeg er en lynets forkynder og en tung dråbe fra skyen – men lynet selv er *overmennesket!*«

5

Da Zarathustra havde sagt dette, betragtede han atter folket og tav. »Dér står de – sagde han til sit hjerte – dér står de og ler: de forstår mig ikke. Jeg er ikke den mund, som passer til disse øren.

Skal man da først slå deres øren i sønder, for at de kan lære at høre med øjnene? Skal man da lære som trommer og bodsprædikanter? Eller tror de måske kun den, der stammer?

Der er et eller andet, hvoraf de er stolte. Hvad kalder de dog det, der voldter deres stolthed? Dannelse kalder de det – det udmærker dem fremfor gedehyrderne.

Derfor hører de kun ugerne ordet foragt om dem selv. Så vil jeg da tale til deres stolthed.

Så vil jeg da tale til dem om det foragteligste på jorden: men det er *det sidste menneske.*«

Og Zarathustra talte således til folket:

»Det er på tide, at mennesket sætter sig sit mål. Det er på tide, at mennesket planter kimen til sit højeste håb.

Endnu er hans jord rig nok dertil. Men én gang vil denne jordbund blive fattig og gold, og intet højt træ vil kunne vokse frem af den.

Ve! Der kommer en tid, da mennesket ikke mere slynger sin længsels pil udover mennesket, og da hans bues streng har glemt at svirre!

Jeg siger jer: man må endnu have kaos i sig, for at kunne føde en dansende stjerne. Jeg siger jer: I har kaos i jer.

Ve! Der kommer en tid, da mennesket ikke mere vil kunne avle en stjerne. Ve! Det foragteligste menneskes tid vil komme – han, som ikke mere formår at foragte sig selv.

Se, jeg viser jer *det sidste menneske*.

»Hvad er kærlighed? Hvad er skabelse? Hvad er længsel? Hvad er stjernerne?« – således spørger det sidste menneske og blinker med øjnene.

Da er jorden blevet lille, og på den hopper det sidste menneske, som gør alting småt. Hans slægt er uudryddelig som jordloppens; det sidste menneske lever længst.

»Vi har opfundet lykken« – siger de sidste mennesker og blinker med øjnene.

De har forladt de egne, hvor der var hårdt at leve: thi man trænger til varme. Man holder endnu af sin nabo og gnider sig op ad ham: thi man trænger til varme.

At blive syg og at være mistroisk regner de for syndigt: man går varsomt gennem livet. En dåre den, der endnu snubler over sten eller mennesker!

En smule gift nu og da: det giver behagelige drømme. Og meget gift tilsidst: for at få en behagelig død.

Man arbejder endnu, thi arbejde er adspredelse. Men man søger for, at adspredelsen ikke angriber helbredet.

Man bliver ikke mere fattig, og ingen bliver rig: begge dele er for besværlige. Hvem bryder sig om at herske? Hvem har lyst til at lyde? Det er alt sammen alt for besværligt.

En hjord og ingen hyrde! Alle vil det samme, alle er ligemænd: den, som føler anderledes, går frivilligt i galehuset.

»En gang var alle gale« – siger de økarspindigste og blinker med øjnene.

Man er meget klog og ved alt, hvad der er sket: så er der ingen ende på alt det, der kan drives spot med. Man skændes endnu, men man forsones hurtigt – ellers ødelægger man jo for døjslens.

Man har sit lille mål af lyst for dagen og sit lille mål af lyst for natten: men man holder sundheden i ære.

»Vi har opfundet lykken« – siger de sidste mennesker og blinker med øjnene. –«

Og her endte Zarathustras første tale, som også kaldes »Fortælcen«. Thi da han var nået så vidt, afbrødes han af mængdens tilråb og latter. »Giv os dette sidste menneske, Zarathustra« – råbte de – »gør os til de sidste mennesker, så skænker vi dig overmennesket!« Og alt folket jublede og smaskede lystent. Men Zarathustra blev bedrøvet og han sagde til sit hjerte: »De forstår mig ikke. Jeg er ikke den mund, som passer til disse øren.

Alt for længe levede jeg vel i bjergene. Alt for meget lyttede jeg til brække og buske: nu lyder min tale for dem som gedehyrdernes.

Ubevæget er min sjæl og klar som bjerget om formiddagen. Men de tror, at jeg er kold og en spottefugl, der driver grusom spøg.

Og nu ser de på mig og ler: og selv mens de ler, hader de mig! Der er is i deres latter!«

6

Men da skete der noget, som fik hver mund til at forstumme og hvert øje til at stivne. Linedanseren var nemlig imidlertid gået i lag med sit arbejde: han var kommet frem gennem en lille dør og gik nu på linen, der var spændt ud mellem to tårne, således at den hang over torvet og folket. Han var netop midtvejs, da den lille dør atter åbnedes, og en spraglet fyr, der var klædt som en broget bajads, sprang ud og gik med raske skridt efter den første. »Fremad, halteper« – råbte han med frygtelig røst – »fremad, dovendyr, blegfjæs, drivert! Fremad, eller jeg skal kilde dig med min hæl! Hvad bestiller du her mellem tårnene? Inde i tårnet hører du til – indespærres skulle du – for en, der er bedre end dig, spærret du vejen!« Og for hvert ord rykkede han den forreste nærmere og nærmere ind på livet, men da han kun var et skridt fra ham, så skete det forfærdelige, som fik hver mund til at forstumme og hvert øje til at stivne: han understøttede et djævelsk lyl og sprang over den anden, der var ham i vejen. Men denne mistede både besindelsen og ligevægten, da han så sin rival sejre; han slyngede stangen fra sig og skød, hurtigere endnu end den, som en hvirvel af arme og ben gennem luften. Torvet og folket lignede havet, når stormen farer hen

over det: de fór fra hinanden i vild forvirring og især dér, hvor legemet måtte falde.

Men Zarathustra blev stående, og netop ved siden af ham faldt legemet, ilde tilredt og lemlestet, men endnu ikke dødt. Efter en stunds forløb kom den faldne til bevidsthed, og han så Zarathustra knæle ved sin side: »Hvad bestiller du her?« – sagde han tilsidst – »jeg har længe nok vidst, at djævelen ville spænde ben for mig. Nu slæber han mig til helvede: vil du måske hindre ham deri?«

»På ære min ven« – svarede Zarathustra – »alt det, du taler om, er slet ikke til: der gives hverken djævel eller helvede. Din sjæl vil dø endnu hurtigere end dit legeme. Vær blot ikke bange!«

Manden så mistroisk op på Zarathustra: »Hvis du taler sandt« – sagde han – »så mister jeg jo intet, når jeg mister livet. Jeg er ikke stort mere end et dyr, som man har lært at danse, ved stryg og smalkost.«

»Vist ej!« – sagde Zarathustra – »du har skabt dig et kald af faren – det er der ingen grund til at ringeagte. Nu går du til grunde ved dit kald: derfor vil jeg selv begrave dig.«

Da Zarathustra havde sagt dette, gav den døende ham intet svar mere. Men han bevægede sin hånd, som om han søgte Zarathustras, for at takke ham.

7

Imidlertid var det blevet aften, og torvet lylledes i mørke. Så spredtes folket lidt efter lidt, thi selv nysgerrighed og gru kan trættes. Men Zarathustra blev siddende på jorden ved siden af den døde, og han faldt hen i dybe tanker: således mærkede han ikke, at tiden gik. Men sluttelig brød natten frem, og en isnende vind blæste hen over den ensomme. Da rejste Zarathustra sig og sagde til sit hjerte:

»Sandelig, et ypperligt fiskedræt har Zarathustra gjort i dag. Intet menneske fangede han, men kun et lig.

Uhyggeligt er menneskets liv og endnu bestandig uden mening: en gøgler kan blive hans økæbne.

Jeg vil lære menneskene deres livs mening: det er overmennesket, lynet fra den sorte sky »Menneske«.

Men endnu står jeg dem fjernt, og min sjæl taler ikke til deres sjæle. Endnu står jeg for dem som en mellemting mellem en nar og et lig.

Mørk er natten, dunkle Zarathustras veje. Kom, du kolde og stive fælle! Jeg skal bære dig hen til et sted, hvor jeg selv kan begrave dig.«

8

Men da Zarathustra havde sagt dette til sit hjerte, tog han liget på nakken og begav sig på vej. Og han var endnu ikke gået hundrede skridt, før en mand kom listende hen til ham og hviskede ham i øret – og se, den, som talte, var gøgleren fra tårnet. »Gå bort fra denne by, Zarathustra,« sagde han. »Alt for mange hader dig her. De rene og retfærdige hader dig, og de kalder dig deres fjende og foragter; og den rette tros troende hader dig, og de kalder dig en fare for folket. Det var dit held, at du sluttede dig til den døde hund; da du fornedrede dig så dybt, frelste du dig selv for i dag. Men skynd dig bort fra denne by – eller jeg springer hen over dig i morgen, en levende over et lig.« Og da manden havde sagt dette, forsvandt han; men Zarathustra gik videre gennem de mørke gader.

Ved byporten mødte han graverkarlene. Og de holdt faklen op foran hans ansigt, og de genkendte Zarathustra og forhåned ham: »Zarathustra slæber af med den døde hund. Gud være lovet, at Zarathustra er blevet graver! Vore hænder er altfor renlige til den steg. Vil Zarathustra måske snyde djævelen og nappe hans bid fra ham? Nå ja – velbekomme! Når bare ikke djævelen er mere dreven til at stjæle end Zarathustra, – så han tager dem begge to og æder dem!« Og de lo og stak hovederne sammen.

Zarathustra tav til alt og gik sin vej. Men da han havde vandre-dret i to timer, forbi skove og sumpe, da havde han for længe måttet lytte til ulvenes sultne tuden, og han blev selv sulten. Derfor standsede han ved et enliggende hus, hvor der endnu brændte lys.

»Som en røver« – sagde Zarathustra – »overfalder sulten mig i skove og i sumpe og sent på natten.

Sælsomme luner har min sult. Ofte kommer den først til mig, efter at jeg har spist, og i dag kom den slet ikke: hvor har den været så længe?»

Og så bankede Zarathustra på husets dør. En gammel mand kom ud; han bar lyset og spurgte: »Hvem kommer til mig og min dårlige søvn?»

»En levende og et lig.« svarede Zarathustra, »giv mig noget at spise og drikke. Jeg har glemt det hele dagen. Den, som giver den sultne at spise, vederkvæger sin egen sjæl, siger visdommen.«

Den gamle bortfjernede sig, men kom straks efter tilbage og bød Zarathustra brød og vin. »En slem egn er det for sultne« – sagde han – »derfor bor jeg her. Dyr og mennesker kommer til mig, eneboeren. Men sig til din ledsager, at også han skal spise og drikke; han er mere træt end du!« Zarathustra svarede: »Min ledsager er et lig; det vil falde mig vanskelig at overtale ham.«

»Det kommer ikke mig ved« – sagde den gamle gnavent – »den, der banker på min dør, må også tage, hvad jeg byder ham. Spis – og lev vel!«

Derpå vandrede Zarathustra påny i to timer, i tillid til vejen og stjernernes lys: thi han var en øvet nattevandrer og elskede at se alt sovende på nært hold. Men da det gryede mod morgen, var Zarathustra midt inde i en stor skov, og der var ikke mere nogen sti at se. Da lagde han den døde til rette i et hult træ – for at beskytte ham mod ulvene – og selv strakte han sig på mosset ved træets fod. Og snart sov han ind, træt på legeme, men med ubevæget sjæl.

9

Længe sov Zarathustra, og ikke blot morgenrøden gik over hans åsyn, men også formiddagen. Men endelig slog han øjnene op; forundret så han ind i skoven og stillheden; forundret så han ind i sig selv. Da rejste han sig hastigt, som en søfarer, der pludselig ser land, og han jublede højt: thi han så en ny sandhed. Og han sagde til sit hjerte:

»Et lys gik op for mig: ledsagere har jeg behov, levende fæller – ikke døde følgesvende og lig, som jeg kan bære med mig, hvorhen jeg vil.

Levende ledsagere har jeg behov, fæller, der kan følge mig, fordi de vil følge sig selv – og netop vil derhen, hvor jeg vil.

Et lys gik op for mig: ikke til folket vil Zarathustra tale, men til fællerne! Hverken hyrde eller hund skal Zarathustra være for nogen som helst hjord.

For at lokke mange bort fra hjorden – derfor kom jeg. Vredes på mig skal folk og fæ: røver vil hyrderne kalde mig.

Hyrder, siger jeg, men de kalder sig rene og retfærdige. Hyrder, siger jeg: men de kalder sig den rette tros troende.

Se de rene og retfærdige! Hvem hader de mest? Den, der sønderbryder deres værdsettelsestavler, nedbryderen, forbryderen: – men det er Skaberen.

Se alle trosbekendelsers troende! Hvem hader de mest? Den, der sønderbryder deres værdsettelsestavler, nedbryderen, forbryderen: – men det er Skaberen.

Ledsagere søger Skaberen og ikke lig, og heller ikke hjerne eller troende. Medskabende søger Skaberen, dem, som skriver nye værdier på nye tavler.

Ledsagere søger Skaberen, og høstfæller, thi alt hos ham er modent til at høstes. Men han mangler de hundrede segle: så plukker han aksene og vredes.

Ledsagere søger Skaberen, fæller, som forstår at hvæsse deres leer. Fornægtere vil man kalde dem og foragtere af godt og ondt. Men høstfolk er de og gildesfæller.

Medskabende søger Zarathustra, høstfolk og gildesfæller søger han: hvad har han at skaffe med hjorder og hyrder og lig!

Og du, min første ledsager, lev nu vel! Godt bisatte jeg dig i et hult træ, godt gemte jeg dig for ulvene.

Men nu skilles jeg fra dig, thi tiden er omme. Mellem morgenrøde og morgenrøde kom en ny sandhed til mig.

Hverken hyrde eller ligbærer vil jeg være. Ikke engang tale til folket vil jeg mere: for sidste gang har jeg talt til et lig.

Skaberne, høstfolkene, gildesfællerne vil jeg slutte mig til: regnbuen vil jeg vise dem, og alle overmenneskets trappetrin.

For alle, der bor ene, vil jeg synge min sang, og for alle, som bor tvende sammen. Og den, som endnu har øren for det, der aldrig høortes før, hans hjerte vil jeg gøre tungt med min lykke.

Til mit mål vil jeg nå, jeg går min gang: over sinker og sen-
drægtige vil jeg springe. Således skal min gang være deres
undergang.

10

Alt dette sagde Zarathustra til sit hjerte, mens solen stod i mid-
dags: da så han spørgende i vejret – thi han hørte over sit hoved
en fugls skarpe skrig. Og se! En ørn svang sig i vide kredse
gennem luften, og ved den hang en slange, ikke som et bytte,
men som en ven: thi den havde slynget sig om ørnens hals.

»Det er mine dyr,« sagde Zarathustra og glædede sig af
hjertet.

»Det stolteste dyr under solen og det klogeste dyr under so-
len – de er draget ud på spejdertogt.

Udspejdede vil de, om Zarathustra endnu lever. Sandelig, lever
jeg endnu?

Farligere fandt jeg det blandt mennesker end blandt dyr.
farlige veje vandrer Zarathustra. Lad mine dyr føre mig!«

Da Zarathustra havde sagt dette, kom han til at tænke på
skovhelgenens ord, sukkede og talte således til sit hjerte.

»Var jeg blot klogere! Var jeg blot så klog fra grunden af,
som min slange!

Men det umulige beder jeg om: så vil jeg da bede min stolt-
hed om altid at gå sammen med min klogskab!

Og hvis min klogskab en gang forlader mig – ak, den elsker
at flyve så langt bort – gid da min stolthed også ville flyve med
min dårskab!«

– Således begyndte Zarathustras nedgang.

20

Zarathustras taler

Om de tre forvandlinger

Tre er åndens forvandlinger: hvorledes ånden bliver til kamel,
og kamelen til løve, og løven tilsidst til barn.

Mangen tung byrde har ånden at bære, den stærke og sagt-
modige ånd, i hvem der bor ærefrygt: det tunge og det tungeste
attrå dens styrke.

Hvad er tungt? således spørger den sagtmodige ånd; så knæ-
ler den ligesom kamelen og vil, at tunge byrder skal lægges på
den.

Hvad er det tungeste, i helte? således spørger den sagtmodige
ånd – at jeg kan tage det på mig og glædes ved min styrke.

Er det ikke *det*: at fornedre sig, for at korsfæste sit hovmod?
At lade sin dårskab lyse, for at spotte sin visdom?

Eller er det *det*: at skilles fra sin sag, når den fejrer sin sejr?
At stige op på høje bjerge, for at friste fristeren?

Eller er det *det*: At ernære sig med erkendelsens agern og
græs og for sandhedens skyld at lade sjælen lide sult?

Eller er det *det*: at være syg og sende alle bort, som bringer
trøst og slutte venskab med de døde, der aldrig hører, hvad du
ønsker?

Eller er det *det*: At stige ned i smudsigt vand, når det er
sandhedens vand, og ikke støde kolde frøer og lunkne tudser fra
sig?

Eller er det *det*: At elske dem, der foragter os, og at række
spørgselset hånden, når det vil skræmme os?

Alle disse de tungeste byrder tager den sagtmodige ånd på
sine skuldre: som kamelen iler belæstet ud i ørkenen, således iler
den ud i sin ørken.

Men i den ensomste ørk sker den anden forvandling: der
bliver ånden til løve, frihed vil den erobre sig og være herre i
sin egen ørken.

21

Sin sidste herre opsøger den her: mod ham vil den fejde, og mod sin sidste gud; om sejren vil den kæmpe med den store drage.

Hvem er den store drage, som ånden ikke mere vil kalde herre og gud? »Du-skal« hedder den store drage; men løvens ånd siger »Jeg vil.«

På løvens vej ligger dragen »Du-skal«, gylden-glimtende, en skællet slange, og på hvert eneste skæl stråler det gyldne »Du-skal«.

Tusindårgamle værdier glimter på de gyldne skæl, og således siger den mægtigste af alle drager: »Alle tings værdi – stråler på mig.«

»Alle tings værdi er allerede skabt, og al skabt værdi – er jeg. Sandelig, der skal ikke mere gives noget.« Jeg vil.« Således siger dragen.

Mine brødre, hvortil har ånden en løve behov? Hvorfor er det ikke nok med lastdyret, som er sagtmødt og fuldt af ærefrygt?

At skabe nye værdier – der formår heller ikke løven; men at skaffe sig frihed til at skabe nyt – dertil ejer løven magt.

At skabe sig frihed og et helligt nej selv overfor pligten: der-til kræves løvens kraft, mine brødre.

At røve sig ret til nye værdier – det er den frygteligste dåd for en sagtmødt og ærefrygtig ånd. Sandelig, rov synes det den at være, og et rovdyrs gerning.

Som sit helligste elskede den en gang »Du-skal«: nu må den se vanvid og vilkårlighed selv i sit helligste, for at røve sig frihed fra sin kærlighed: en løve kræves der til dette rov.

Men sig mig, brødre, hvad evner vel barnet, som selv en løve ikke formår? Hvorfor må den rovgriske løve endnu blive til barn?

Uskyld er barnet og glemsel, en nybegynden, en leg, et hjul, der ruller af sig selv, en første bevægelse, en hellig bekræftelse.

Ja, mine brødre, til skabelsens leg kræves en hellig bekræftelse: sin vilje vil nu ånden, *sin* verden vinder sig verdensformægteren.

Tre er sjælens forvandlinger: hvorledes ånden bliver til kamel, og kamelen til løve, og løven tilsidst til barn. –

Således talte Zarathustra. Og den gang dvælede han i den by, der kaldes: den brogede ko.

Om dydens lærerstole

Man berømmede til Zarathustra en vismand, der forstod at tale kyndigt om sønnen og om dyden: såre højt blev han æret og lønnet derfor, og alle ynglinge sad foran hans lærerstol. Til ham gik Zarathustra, og sammen med alle de unge sad han foran hans lærerstol. Og den vise talte således:

»Ærbødighed og blusel fordrer al søvn! Det er det første! Og gå af vejen for alle, som sover dårligt, og som våger om natten!

Blufærdig er selv tyven overfor sønnen: stedse stjæler han sig sagte gennem natten. Men skamløs er natvægteren, uden bli bærer han sit horn.

Ingen ringe kunst er det at sove: det er vel nødvendigt at våge hele dagen for at opnå den.

Ti gange må du overvinde dig selv i dagens løb: det giver en salig træthed og er som valmuesaft for sjælen.

Ti gange må du atter slutte fred med dig selv; thi overvindelse er bitter, og kun dårligt sover den uforsonede.

Ti sandheder må du finde i dagens løb: ellers søger du endnu om natten efter sandhed, og din sjæl vedbliver at sulte.

Ti gange må du le og være lystig hver dag: ellers forstyrres din nattesøvn ro af maven, denne sorgens fader.

Kun få forstår det: alle dyder må man eje for at kunne sove godt. Vil jeg aflægge falsk vidnesbyrd? Vil jeg bedrive hor?

Vil jeg begære min næstes tjenerinde? Alt det ville kun dårligt forliges med god søvn.

Og selv om man har alle dyder, så er der dog endnu ét, man må forstå: at lade selv dyderne gå til ro i rette tid.

At de ikke skal mundhugges, de artige småpiger! Og om dig, ulyksalige!

Fred med Gud og med naboen: således kræver den gode søvn. Og fred selv med naboens djævel! Ellers lusker han om hos dig ved natteid.

Ærbødighed og lydighed skylder du øvrigheden, selv den allerskæveste øvrighed! Således kræver den gode søvn. Er det måske min skyld, at magten så gerne går på skæve ben?

Ham kalder jeg den bedste hyrde, som fører sit får ud på den grønneste eng. Således forliges det bedst med god søvn.

Zarathustra barsk. – »Jeg er ikke på post overfor bedragerne; jeg *må* være uden forsigtighed: det vil min skæbne.

Men du – *må* bedrage: så godt kender jeg dig! Du skal altid være tre-, fire-, fem-tydig! Selv det, du nu tilstod, er ikke sandt og ikke falsk nok!

Du onde falskmøntner – hvor kunne du vel gøre andet! Selv din sygdom ville du sminke, når du nøgen skulle stå for din læge.

Således sminkede du din løgn overfor mig, da du sagde: »Jeg gjorde det *kun* for spøg!« Thi der var også alvor deri: du er noget af en åndens bodfærdig!

Jeg gennemskuer dig godt: du blev alles fortryller, men til dig selv har du ingen løgn eller list tilovers – over for dig er al din tryllekraft forbi.

Du høstede lede som din eneste sandhed; intet af dine ord er ægte, kun munden selv – den lede, der klæber ved din mund.«

»Hvem er *du*?« skreg den gamle troldmand trodsig. »Hvem har lov at tale således til mig, den største, der lever nu til dags?« Og hans øjne skød grønne lyn mod Zarathustra. Men et øjeblik efter slog han om og sagde træt:

»Å Zarathustra, jeg er led ved alt, jeg væmmes ved mine kunstgreb; jeg er ikke *stor* – hvorfor forstiller jeg mig! Men – du ved det jo – jeg har søgt efter storhed!

Jeg ville selv synes et stort menneske og mange overtalte jeg: men denne løgn gik over min evne. På den brister jeg.

Å Zarathustra, alt hos mig er løgn. Men at jeg brister – min bristen er *ægte* nok!«

»Det gør dig ære« – sagde Zarathustra alvorlig og så til siden – »det gør dig ære, at du søgte efter storhed, men det forråbte dig også. Du er *ikke* stor.

Du slemme gamle troldmand, *det* er dit bedste og ærligste og det, jeg ærer hos dig: at du blev led ved dig selv og sagde: »Jeg er ikke stor.«

Deri ærer jeg dig som en åndens bodfærdig: og selv om det kun er et pust og en puslen – dette ene øjeblik var du ægte!

Men sig, hvad søger du her i *mine* skove og klipper? Og hvis du lagde dig i vejen for mig – hvilken prøve ønskede du da af mig?

– Hvortil ville du forlede mig?«

Således talte Zarathustra, og hans øjne funkede. Den gamle troldmand tav et øjeblik, så sagde han: »Villeg jeg forlede dig? Nej – jeg leder kun!

Å Zarathustra, jeg søger et ægte, rigtigt, rent, redeligt, enkelt og eentydigt menneske, et visdommens kar, en erkendelsens helgen: et stort menneske. –

Ved du det ikke, Zarathustra? Jeg søger *dig*!«

Og her blev der en lang tavshed mellem dem, og Zarathustra fordybede sig langt ind i sig selv, så at han lukkede øjnene. Men så greb han pludselig, idet han vendte tilbage til samtalen, den andens hånd og sagde, forekommende og forslagen:

»Velan! Dér går vejen til Zarathustras hule. Dér kan du søge den, du gerne vil finde.

Og spørg mine dyr om råd, min ørn og min slange. De skal hjælpe dig at lede. Thi min hule er stor.

Jeg selv – har aldrig set et stort menneske. For det, der er stort, bliver selv de fineste øjne grove nu til dags. Vi lever i pøbelens rig.

Så mange fandt jeg allerede, som strakte sig og blærede sig, og hele folket råbte: »Se dér et stort menneske!« Men hvad hjælper alle blæsebølge! Til sidst slipper vinden dog ud!

Til sidst revner frøen, som pustede sig for stærkt op: så slipper vinden ud. At stikke i en svullen bug – det kalder jeg et udmærket tidsfordriv. Hør det, I drenge!

Dette idag er pøbelens: hvem ved nu, hvad der er stort og hvad der er lille! Hvem søgte med held efter storhed? Kun narre – for narrene lykkes det.

Du leder efter store mennesker, du sælsomme nar? Hvem lærte dig det? Er det øjeblikket dertil nu til dags? Å, du slemme leder, hvorfor vil du forlede mig?«

Således talte Zarathustra med trøstet sind, og leende gik han sin vej.

Den forhenværende pave

Men ikke længe efter at Zarathustra var sluppet fra troldmanden, så han atter et menneske, der sad ved den vej, han fulgte

– en lang, sort mand med et magert bleg-ansigt: og Zarathustra ærgrede sig overmåde. »Ve!« – sagde han til sit hjerte – »dér sidder fornummet elendighed; det lader til at være af præsteslægen: hvad skal nu *de* i mit rig?»

Næppe er jeg sluppet velbeholden fra troldmanden, så løber en anden sortekunstner over min vej –

– en eller anden heksemester med håndspålgæggelse, en lysrød vidundergører af Guds nåde, en salvet verdensformægter: gid fanden havde ham!

Men fanden er desværre aldrig dér, hvor der er brug for ham: altid kommer han for sent, denne forbandede dværg og klumpfod!»

Således bandede Zarathustra utålmodig og overvejede, hvorledes han bedst, med sænket blik, kunne smutte forbi den sorte mand: men se, det gik anderledes, end han havde tænkt. Thi i samme øjeblik havde den anden set ham; og ikke ulig den, hvem der tilstøder et uanet held, sprang han op og gik hen til Zarathustra.

»Hvem du end er, du vandringsmand« – sagde han – »så hjælp en vildfaren, en søgende, en gammel mand, der let kunne komme til skade her.

Denne verden er mig fremmed og fjern, og jeg hørte vilde dyr hyle; og den, der kunne give mig ly, er her ikke mere.

Jeg søgte det sidste fromme menneske, en helgen og eneboer, som alene i sin skov-ensomhed endnu ikke havde hørt, hvad al verden nu ved.«

»Hvad ved al verden nu?« spurgte Zarathustra. »Måske det, at den gamle gud, som al verden en gang troede på, er død?«

»Du siger det« – svarede den gamle mand bedrøvet. »Og jeg tjente denne gamle gud til hans sidste time.

Men nu er jeg uden plads, uden herre, og dog ikke fri, ingen time mere glad – undtagen i minderne.

Dertor besteg jeg disse bjerge, for endnu en gang at gøre mig en fest, sådan, som det sømmer sig for en gammel pave og kirkefader: thi vid, jeg er den sidste pave! – ja, en fest af fromme minder og gudstjenester.

Men nu er han død, det frommeste menneske, hin helgen i skoven, der altid lovede sin gud med syngen og brummen.

Ham selv fandt jeg ganske vist ikke mere, da jeg nåede hans hytte – men vel to ulve, som hylede over den døde: thi alle dyrene elskede ham – da løb jeg min vej.

Kom jeg da forgæves til disse skove og bjerge? Da besluttede jeg, at jeg ville opsøge en anden, den frommeste af dem, der ikke tror på Gud – at jeg ville søge Zarathustra!»

Således talte oldingen, og han så skarpt på den, der stod foran ham. Men Zarathustra greb den gamle paves hånd og betragtede den længe og med beundring.

»Se dér, du ærværdige« – sagde han så – »hvilken skøn og lang hånd! Det er en hånd, der altid har velsignet. Men nu holdes den fast af ham, som du søger, af mig, Zarathustra. –

Jeg er Zarathustra, den gudløse, der siger: hvem er mere gudløs end jeg, at jeg kan glæde mig ved hans undervisning!« Således talte Zarathustra, og han gennemborde med sine blikke den gamle paves tanker og bagtanker. Men tilsidst sagde denne:

»Den, som elskede og ejede ham mest, har nu også mistet ham mest. Se, jeg selv er nu den mest gudløse af os! Men hvem kan vel glæde sig over det?«

»Du tjente ham til det sidste?« – spurgte Zarathustra eftertænksom, efter en dyb tavshed – »du ved altså, *hvordan* han døde? Er det sandt, hvad man siger, at han døde af medlidenshed,

– at han så, hvordan *mennesket* hang på korset – og ikke tålte dette syn, så at hans kærlighed til mennesket blev hans helvede og tilsidst hans død?«

Den gamle pave svarede ikke, men så til siden, sky og med et smerteligt og dystert udtryk.

»Lad ham fare« – sagde Zarathustra efter lang betænkning, idet han dog stadig så den gamle mand ind i øjnene.

»Lad ham være – han er borte nu. Og selv om det ærer dig, at du kun vil tale godt om den døde, så ved du jo lige så godt som jeg, *hvem* han var, og at han gik mærkelige veje.«

»Dette være nu sagt under tre øjne,« sagde den gamle pave (han var nemlig blind på det ene øje): »i Guds sager er jeg mere hjemme end selve Zarathustra – og dér har jeg lov at være det.

Min kærlighed tjente ham lange år, min vilje var hans

underdanig i alt. Men en god tjener ved også alt, selv det herren skjuler for sig selv.

Det var en forborgens gud, fuld af hemmelighedskræmmeri. Sandelig, selv til sin søn kom han kun ad snigveje. Ved porten til hans tro står et ægteskabsbrud.

Den, der priser ham som en kærlighedens gud, tænker ikke højt nok om kærligheden selv. Thi ville denne gud ikke også være dommer? Men den, der elsker, elsker hinsides løn og gengældelse.

Da han var ung, denne gud fra østen, da var han hård og hævngerdrig, og byggede sig et helvede til sine yndlinges opbyggelse.

Men tilsidst blev han gammel og blød og blid og medlidende: mere som en bedstefader end som en fader, snarest måske som en gammel, skrøbelig bedstemoder.

Der sad han, vissen, i sin kakkellovnskrog, snærrende over sine gigtssvage ben, verdenstræt, viljetræt, og døde så en dag af sin alt for store medlidenhed.«

»Du gamle pave« – afbrød Zarathustra. – »Har du selv set alt *det* med dine egne øjne? Det kunne vel være gået således til: *sådan* og *anderledes*. Når guder dør, dør de alle slags død.

Men velan – om det nu var på den ene eller den anden måde – han er borte! Han var mine øren og øjne inod: noget værre ville jeg nødtigt sige om ham.

Jeg elsker alt, hvis blik er åbent og hvis tale redelig. Men du ved jo nok, du gamle pave, at der var noget af dig selv i ham, noget præsteligt: han var tvetydig.

Og han var utydelig. Hvor ofte har han ikke været vred på os, denne vrede-fnyser, fordi vi forstod ham så dårligt! Men hvorfor var hans tale ikke mere tydelig og klar?

Og var det vore ørens skyld, nu vel, hvem gav os de øren, som hørte så dårligt? Var der smuds i vore øren – vel, hvem lagde det derind?

Alt for meget mislykkedes for ham, denne pottemager, der ikke havde lært sin kunst til gavn. Men at han hævnede sig på sine pottes og skabninger, fordi de mislykkedes for *ham* – det var en synd mod *den gode smag*.

Der gives også i fromheden god smag – *den* sagde tilsidst:

»Bort med denne gud! Hellere ingen gud, hellere selv skabe skabner, hellere selv være nar, hellere selv være – Gud!«

»Hvad hører jeg« – sagde den gamle pave og spidsede øren – »o Zarathustra, du er frommere end du tror, med al din vantro! En eller anden gud har omvendt dig til din ugudelighed.

Er det ikke selve din fromhed, som gør, at du ikke mere tror på nogen gud? Og din overvættedes redelighed vil også en gang føre dig hinsides godt og ondt.

Se dog, hvad der blev opsparet til dig! Du har øjne og mund, som er forudbestemt fra evighed til at velsigne. Man velsigner ikke med hånden alene.

Skønt du vil være den ugudeligste, sporer jeg dog i din nærhed en hyggelig vie- og vellugt fra lange velsignelser: det volder mig både vemod og lyst.

Lad mig være din gæst, o Zarathustra, for en eneste nat! Intet sted på jorden vil jeg finde mig bedre end hos dig!«

»Amen – således skal det være!« sagde Zarathustra forundret; »der fører vejen op. Hist ligger Zarathustras hule.

Gerne ville jeg selv føre dig derhen, du ærværdige, thi jeg elsker alle fromme mennesker. Men et nødråb kalder mig bort fra dig.

I mit rige skal ingen komme til skade: min hule er en sikker havn. Og helst ville jeg bringe alle sørgende atter på fast grund og få dem til atter at stå fast og støt på deres ben.

Men hvem kan vel tage din sorg af dine skuldre? Dertil er jeg for svag: længe, forvist, må vi vente, til din gud atter opvækkes fra de døde.

Thi denne gamle gud er slet ikke mere til: han er grundigt død.«

Således talte Zarathustra.

Det læsligste menneske

Og atter løb Zarathustras fødder gennem skove og bjerge, og hans øjne søgte og søgte, men ingen steder fandt han den, som han gerne ville se, den store nødlidende og nødråbende. På hele vejen jublede han i sit hjerte, og han var ved såre godt